

GELBÉTOJAS

J O N E S B Ø

GELBĖTOJAS

Iš norvegų kalbos vertė

Giedrė Rakauskaitė

baltos lankos

UDK 821.113.5-31
Ne-154

Versta iš:
Jo Nesbø, *Frelseren*, H. Aschehoug
and Co., Oslo, 2009

Knygos išleidimą parėmė NORLA. This translation has been
published with the financial support of NORLA.

Redaktorė
Dalia Kižlienė

Dailininkas
Zigmantas Butautis

Maketavo
Sigrīda Juozapaitytė

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: perduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama šį kūrinį, esantį bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

ISSN 2029-2597
ISBN 978-9955-23-608-5

Copyright © Jo Nesbø, 2005
Published by agreement with
Salomonsson Agency
© Giedrė Rakauskaitė, vertimas
į lietuvių kalbą, 2012
© Baltų lankų leidyba, 2012

*Kas tasai, kuris ateina iš Edomo, raudonais drabužiais
iš Bozros? Spindinčiu apdaru, žengia visoje savo didybė-
je: „Tai aš – skelbiantis teisumą, galingasis gelbėtojas.“*

Izaijas, 63

Pirma dalis

ADVENTAS

1 skyrius

Rugpjūtis, 1991. Žvaigždės

Ji buvo keturiolikos ir įsitikinusi, kad jei primerks akis ir susitelks, kiaurai stogą išvys žvaigždes.

Aplink kvėpavo moterys. Tolygus gilus kvėpavimas. Tik viena knarkė – teta Sara, ją paguldė ant čiužinio prie atviro lango.

Ji užmerkė akis ir bandė alsuoti kaip kitos. Užmigti sekėsi sunkiai, ypač dėl to, kad viskas aplink staiga tapo nauja ir svetima. Nakties ir miško garsai už lango čia, Rytų sodyboje, buvo nepažįstami. Žmonės, kuriuos taip gerai pažinojo iš susitikimų šventykloje ir vasaros stovyklų, taip pat buvo kitokie. Ji pati irgi pasikeitė. Šią vasarą veidas ir kūnas veidrodyje virš kriauklės atrodė visai kitaip. O kai į ją pažvelgdavo berniukas, jausmai virsdavo keistomis plūstančiomis karščio ir šalčio srovėmis. Tiksliau, ypač kai į ją pažvelgdavo vienas berniukas. Robertas. Jis irgi šiais metais kitoks.

Ji vėl atsimerkė ir spoksojo. Žinojo, kad Dievas turi galios nuveikti didelius darbus, netgi leisti pamatyti žvaigždes kiaurai stogą. Jei tik Jis nori.

Diena buvo ilga ir kupina įvykių. Sausas vasaros vėjas ošė javų laukuose, medžių lapai šoko siautulingą šokį, ir šviesa vis sruveno per susėdusius ant žolės vasarotojus. Jie klausėsi

Gelbėjimo armijos kadeto iš karininkų mokyklos pasakojimo apie dvasininko veiklą Farerų salose. Jaunuolis buvo šaunus, kalbėjo su dideliu užsidegimu ir pakylėtai.

Bet jai labiau knietėjo nuvyti šalin kamanę, zujančią aplink galvą, o vabzdžiui netikėtai pradingus šiluma ėmė kelti mieguistumą. Kadetui nutilus, visų žvilgsniai susmigo į pulkininką Davidą Ekhofą, kuriam buvo per penkiasdešimt metų ir kuris visus tyrinėjo guviu jaunatvišku žvilgsniu. Jis pademonstravo Gelbėjimo armijos pasisveikinimą – pakėlė dešinę ranką aukščiau pečių, smilių nukreipė į Dangaus karalystę ir skambiai sušuko: „Aleliuja!“ Tada pasimeldė, kad kadeto darbas su vargšais ir parijais būtų palaimintas ir primintų visiems, kas parašyta Evangelijoje pagal Matą: kad Jėzus Gelbėtojas gali vaikščioti gatvėse tarp jų kaip nepažįstamasis, gal kaip nusikaltėlis, nepavalgęs ir neapsivilkęs. O Teismo dieną teisieji – tie, kurie padėjo šiems vargetoms, – bus apdovanoti amžinu gyvenimu. Atrodė, kad kalba bus ilgesnė, bet štai, kažkam šnipštelėjus, vadas nusijuokė ir patvirtino, kad, žinoma, „Jaunimo minutė“ įtraukta į programą ir šiandien – Rikardo Nilseno eilė.

Ji išgirdo, kaip dėkodamas Rikardas nutaiso vyriškesnį balsą. Kaip įprasta, vaikinukas pasirašė kalbą, tada išmoko ją atmintinai. Dabar stovėjo ten ir porino apie kovą, kuriai norėjo paskirti savo gyvenimą – Jėzaus kovą dėl Dievo karalystės. Balsas buvo nervingas, bet vis tiek monotoniškas, migdantis. Sutelktas, griežtas jaunuolio žvilgsnis buvo įsmigęs į ją. Ji mirkčiodama stebėjo jo prakaituotą viršutinę lūpą, judančią ir formuluojančią pažįstamas, saugias, nuobodžias frazes. Tad nesureagavo, rankai prisilietus jos nugaros. Tol, kol pirštų galiukai nuslydo stuburu iki strėnų, dar žemiau, ir po jos plona vasarine suknele čiūžtelėjo šiurpas.

Ji atsisuko ir pažvelgė į šelmiškas rudas Roberto akis. Ir troško, kad jos oda būtų tokia pat tamsi kaip ir jo, kad jis nematytų išmušusio raudonio.

– Ššš, – perspėjo Jonas.

Robertas ir Jonas buvo broliai. Nors Jonas buvo metais vyresnis, kai buvo mažesni, daug kas palaikydavo juos dvyniais. Bet dabar Jonui suėjo septyniolika, ir nors brolių veidų panašumas buvo akivaizdus, išryškėjo kiti skirtumai. Robertas buvo linksmas, nerūpestingas, mėgo erzinti, gerai skambino gitara, bet ne visada pareigingai lankė mišias šventykloje ir erzindamas kartais nueidavo šiek tiek per toli, ypač jei pastebėdavo, kad kitiems tai kelia juoką. Tada dažnai įsikišdavo Jonas. Jis buvo doras, pareigingas berniukas, kuris tikėjosi patekti į karininkų mokyklą ir – nors apie tai garsiai nepasakojo – susirasti merginą Armijoje. Robertui paskutinis punktas nebuvo toks jau savaimė suprantamas. Jonas buvo dviem centimetrais aukštesnis už Robertą, bet kažkodėl Robertas atrodė labiau išstypęs. Jau nuo dvylikos metų Jonas buvo linkęs mestis į kuprą, tarsi ant pečių nešiotų visą šio pasaulio sielvartą. Abu buvo tamsaus gymio, galėjo pasigirti dailiais, taisyklingais bruožais, bet Robertas turėjo šį tą, ko nebuvo duota Jonui. Kažką giliai akyse, kažką neįžvelgiamo ir žvitraus, ką jai magėjo ir kartu nesinorėjo pažinti.

Rikardui kalbant, jos žvilgsnis klaidžiojo pažįstamais susirinkusiųjų veidais. Vieną dieną ji ištekės už vaikiną iš Gelbėjimo armijos, gal jiems bus liepta vykti į kitą miestą ar kitą šalies dalį. Bet jie visada sugrįš čionai, į Rytų sodybą, kurią Armija ką tik nusipirko ir kuri tapo jų vasaravimo vieta.

Tolėliau nuo susirinkusiųjų ant namo laiptų sėdėjo šviesiaplaukis berniukas ir glostė jam ant kelių įsitaisiusį katiną. Žvilgtelėjusi į berniuką pamatė, kad šis ką tik spoksojo į ją, bet suspėjo nusukti žvilgsnį, vos ji tai pastebėjo. Jo vienintelio čia nepažinojo, bet girdėjo, kad jis vardu Madsas Gilstrupas, anūkas tų, kuriems anksčiau priklausė Rytų sodyba, kad yra keleriais metais už ją vyresnis ir kad Gilstrupų šeima yra pasiturinti. Tiesą sakant, berniukas atrodė visai gražus, bet kažkoks vienišas. Be to, ką jis čia veikė? Jis atvyko praeitą vakarą

ir vaikščiojo ratais su kaktoje įsirėžusia pikta raukšle, su niekuo nekalbėjo. Bet porą kartų ji pajuto berniuko žvilgsnį. Šiais metais visi į ją žiūrėjo. Tai irgi buvo nauja.

Jos mintis išblaškė Robertas, kai sugriebė ją už rankos, kažką įbruko į delną ir pasakė:

– Ateik į ūkinį pastatą, kai būsimasis generolas pabaigs. Noriu tau kai ką parodyti.

Tada jis atsikėlė ir nuėjo, o ji nudelbė akis į delną ir buvo garsiai besušunkanti. Kitu delnu užspaudusi burną, išmetė radinį į žolę. Tai buvo kamanė. Ji vis dar krutėjo, bet nebeturėjo nei kojų, nei sparnų.

Rikardas pagaliau nutilo, o ji liko sėdėti ir stebėti, kaip jos tėvai su Roberto ir Jono tėvais pajuda link stalų su kava. Abi šeimos buvo tokios, kokias Armija vadino „stipriomis“ atitinkamose Oslo parapijose, ir ji žinojo, kad ją seka akyli žvilgsniai.

Tada patraukė išvietės link. Tik pasukusi už kampo ir pradingusi visiems iš akių, įsmuko į ūkinį pastatą.

– Ar žinai, kas tai? – žybsėdamas akimis paklausė Robertas žemu balsu, koku praeitą vasarą dar negalėjo pasigirti.

Jis tįsojo ant nugaros šiene ir raižė medžio šaknį kišeniniu peiliuku, kurį visada nešiojosi prisisekęs prie diržo.

Jam iškėlus išaugą, ji atpažino, kas tai. Buvo mačiusi tai paveiksliuke. Ji tikėjosi, kad čia, viduje, pernelyg tamsu ir vaikinukas nepamatys, jog ji vėl raudonuoja.

– Ne, – pamelavo ji ir atsisėdo šalia jo ant šieno.

O jis pažvelgė tuo erzinančiu žvilgsniu, tarsi žinotų apie ją kažką, ko ji dar pati nežino. Ji tik atrėmė jo žvilgsnį ir atsilošė, pasiremdama alkūnėmis.

– Kai kas, kas pateks čionai, – pasakė jis, ir staiga jo ranka atsidūrė jai po suknele. Vidine šlaunų puse ji jautė kietą medžio šaknį ir, prieš suspėdama suglausti kojas, pajuto ją remiantis į apatines kelnaites. Jo alsavimas jai prie kaklo buvo šiltas.

– Ne, Robertai, – sušnabždėjo ji.

– Bet išdrožinėjau jį būtent tau, – švokštė jis.

– Sustok, aš nenoriu.

– Ar sakai ne? Man?

Ir jai užgniaužė kvapą – nepajėgė nei atsakyti, nei šaukti, kol staiga pro ūkinio pastato duris pasigirdo Jono balsas:

– Robertai! Ne, Robertai!

Ir ji pajuto, kad jis paleido, kad pasidavė, o jam patraukus ranką medžio šaknis liko įsiterpusi tarp suspaustų šlaunų.

– Ateik čia, – paliepė Jonas, tarsi kalbėtų su neklusniu šunimi.

Robertas atsistojo, probėgšmais nusijuokė, mirkstelėjo jai ir išbėgo į saulę pas brolių.

O ji atsisėdo, nusibraukė šieną ir pajuto ir palengvėjimą, ir gėdą. Palengvėjimą, nes Jonas nutraukė šį pašėlusį žaidimą. Gėdą, nes jis turbūt pamanė, kad tai buvo daugiau nei žaidimas.

Vėliau, kalbant maldą prie vakarienės stalo, ji pažvelgė tiesiai į rudas Roberto akis ir pamatė jo lūpas dėliojant žodį, o nesupratusi, kokią, pradėjo kikenti. Jis pamišęs! O ji... na, kokia buvo ji? Ji irgi pamišusi. Ir įsimylėjusi? Taip, įsimylėjusi, būtent. Ir įsimylėjusi kitaip nei tada, kai buvo dvylikos ar trylikos. Dabar jai buvo keturiolika, ir tai buvo rimčiau. Svarbiau. Labiau jaudino.

Kol gulėjo ir bandė pražiūrėti skylę kiaurai stogą, vėl pajuto savyje užtelint juoką.

Prie lango teta Sara suniurnėjo ir liovėsi knarkusi. kažkas suūbė. Pelėda?

Jai reikėjo pasysti. Ji nenorėjo, bet jai reikėjo. Knietėjo rasota drėgna žole praeiti pro ūkinį pastatą, kuris naktį buvo tamsus ir kitoniškas. Ji užmerkė akis, bet iš to nebuvo jokios naudos. Išlindo iš miegmaišio, įsispyrė į sandalus ir nusliūkinno prie durų.

Danguje sužibo pora žvaigždžių, bet jos išnyks, kai po valandos rytuose prašvis. Oras maloniai glostė odą, o ji bėgo ristele ir klausėsi nakties garsų, kurių nebepažino. Vabzdžiai,

nurimstantys dienos metu. Medžiojantys žvėrys. Rikardas sakė kiek tolėliau giraitėje užmatęs lapę. O gal tai buvo tie patys gyvūnai kaip ir dieną, tik dabar jie kėlė kitokius garsus. Buvo pasikeitę. Gal užsiauginę kitą kailį.

Išvietė stovėjo atokiau už ūkinio pastato, ant mažos kalvelės. Artėdama ji stebėjo, kaip būdelė didėja. Keistoka ir sukrypus, sukalta iš nedažytų lentų, kurios buvo išsiklaipiusios, suskilinėjusios ir papilkėjusios nuo senumo. Be langų, tik širdelė duryse. Bet blogiausia buvo tai, kad niekada nežinojai, ar išvietėje jau kas nors sėdi.

Ir ją apėmė nuojauta, kad šįkart būdelėje kažkas yra.

Ji kostelėjo, kad tas, kuris sėdi viduje, galėtų duoti ženklą, jog užimta.

Miško pakrašty nuo šakos pakilo šarka. Ir vėl stojo visiška tyla.

Ji pakilo akmeniniais laipteliais. Sučiupo medinę kaladėlę, atstojančią durų rankeną. Trūktelėjo į save. Prieš ją atsivėrė tuščia tamsi patalpa.

Ji iškvėpė. Šalia skylės gulėjo žibintuvėlis, bet jai neprireikė jo įjungti. Prieš uždarydama duris ir užkabindama kabliuką ji pakėlė skylės dangtį. Tada pasikėlė naktinius, nusismaukė kelnaites ir atsisėdo. Stojus tylai, jai pasirodė, kad kažką išgirdo. Kažką, kas nebuvo žvėris, šarka ar vabzdys, pakeitęs kūno apdangalą. Kažką, kas greitai judėjo aukšta žole šalia būdelės. Tuomet siūbtelėjo srovė, ir garsas buvo užgožtas. Bet jos širdis pasileido pašėlusiai dunksėti.

Pabaigusi ji greitai užsismaukė kelnaites, toliau sėdėjo tamsoje ir klausėsi. Bet viskas, ką girdėjo, buvo lengvas šnarėjimas medžių viršūnėse ir ausyse dunksintis jos kraujas. Ji palaukė, kol aprimo širdies ritmas, tada atkabino durų kabliuką ir atidarė. Tamsi figūra užstojo beveik visą durų angą. Tikriausiai patylomis sėdėjo lauke ant laiptelio ir laukė. Po akimirkos ji suglebo ant skylės dangčio, o jis atsistojo greta. Už savęs uždarė duris.

– Tu? – paklausė ji.

– Aš, – atsakė jis susvetimėjusiu virpančiu kimiu balsu.

Tada ją užgriuvo. Jo akys blizgėjo tamsoje, kai iki kraujo perkando jai apatinę lūpą, viena ranka palindo po naktiniais marškiniais ir nuplėšė kelnaites. O ji, kaip ištikta paralyžiaus, tūnojo po kaklo odą deginančiais peilio ašmenimis, kol jis, dar prieš nusimaudamas kelnes, apatine kūno dalimi dunksojo į ją tarsi poruotis netveriantis skalikas.

– Nors žodelis, ir supjaustysiu tave į gabalėlius, – švokštė jis.

Ir žodelis iš jos lūpų neišsprūdo. Nes ji buvo keturiolikos ir įsitikinusi, kad jei užmerks akis ir susitelks, pamatys žvaigždes kiaurai stogą. Dievas turi galios nuveikti tokius darbus. Jei tik Jis nori.

2 skyrius

2003 m. gruodžio 13 d., sekmadienis. Apsilankymas

Jis tyrinėjo savo veido bruožus traukinio lango atspindyje. Bandė išvelgti, kas tai, kur glūdi paslaptis. Bet virš raudonos kaklaskarės nematė nieko ypatingo, tik bereikšmį veidą, akis ir plaukus, kurie tunelio sienų tarp Karno ir Terno stotelių fone buvo tokie pat juodi kaip amžinoji metro naktis. *Le Monde* laikraštis gulėjo ant kelių ir žadėjo sniegą, bet po žemai karancia nepraskiriama debesų marška Paryžiaus gatvės driekėsi priešais jį šaltos ir pilkos. Jo šnervės išsiplėtė ir įtraukė silpno, bet aiškaus kvapo – drėgno asfalto, žmonių prakaito, įkaitusio metalo, tualetinio vandens, tabako, permirkusios vilnos, tulžies rūgštis, – kvapo, kurio jiems taip ir nepavyko nuplauti arba išvėdinti iš traukinio sėdynių.

Priešpriešinio traukinio sukeltas oro gūsis sudrebino langus, o tamsą trumpam perskrodė blyškūs pro šalį skriejančios šviesos kvadratai. Jis kilstelėjo švarko rankovę ir pažvelgė į

laikrodį, „Seiko SQ50“, kurį kaip užmokesčio dalį gavo iš vieno kliento. Stiklas jau buvo subraižytas, tad jis įtarė, jog tai, ko gero, padirbinys. Penkiolika po septynių. Sekmadienio popietę vagonas buvo pustuštis. Jis apsidairė. Požeminiuose traukiniuose žmonės miegodavo. Visada. Ypač šiokiadieniais. Atsiriboję nuo aplinkos, užmerktomis akimis, leisdami kasdienei kelionei tapti besapne tarpine tuščia erdve – raudona arba mėlyna linija metro žemėlapyje – tarsi nebyliu brūkšneliu, jungiančiu darbą ir laisvę. Jis skaitė apie vyrą, kuris taip sėdėjo metro visą dieną užmerktomis akimis, važinėjo pirmyn atgal, ir tik tvarkydami vagoną nakčiai jie aptiko, kad jis nebegyvas. Ir galbūt tasai vyras nulipo čionai, gilyn į požemius, kaip tik tam, kad šioje balkšvai gelsvoje dėžėje netrukdomas galėtų nubrėžti mėlyną brūkšnelį tarp gyvenimo ir anapusinio pasaulio.

Pats jis ketino nubrėžti brūkšnį kita kryptimi. Gyvenimo link. Toks darbas buvo ši vakarą, dar vienas toks laukė Osle. Paskutinis darbas. Tada dings iš požemių visam laikui.

Prieš užsitarant durims Terno stotelėje, pasigirdo šaižus signalas. Traukinys vėl pasileido visu greičiu. Jis užmerkė akis, bandė įsivaizduoti kitokią kvapą. Pisuarų tablečių ir šviežio šilto šlapimo. Laisvės kvapą. Bet gal buvo taip, kaip sakė jo mama mokytoja. Kad žmogaus smegenys gali aiškiai atkurti prisiminimus visko, ką matė ar girdėjo, bet negali atkurti jokio, net menkiausio, kvapo.

Kvapas. Vidine akies voko puse pradėjo skrieti vaizdiniai. Jis buvo penkiolikos ir sėdėjo ligoninės koridoriuje Vukovare, girdėjo mamą vis murmant tą pačią maldą, skirtą apaštalui Tomui, statybininkų globėjui: kad Dievas pasigailėtų jos vyro. Jis girdėjo serbų artilerijos dundesį, kai jie šaudė nuo upės, ir riksmus tų, kurie buvo operuojami naujagimių palatoje, kurioje jau nebeliko naujagimių, nes prasidėjus apgulčiai miesto moterys liovėsi gimdžiusios. Jis dirbo kurjeriu ligoninėje ir išmoko atsiriboti nuo garsų – tiek riksmų, tiek artilerijos. Bet ne nuo kvapų. Ypatingas buvo vienas kvapas. Amputuodami chi-

rurgai pirmiausia nupjaudavo mėsą iki kaulo ir, kad pacientas mirtinai nenukraujuotų, naudodavo kažką panašaus į lituoklį, idant pridegintų arterijas, kad šios užsitrauktų. Ir šis degintos mėsos bei kraujo kvapas neprilygo jokiai kitam.

Į koridorių išėjo daktaras ir mostu pakvietė mamą ir jį vidun. Jiems prisiartinus prie lovos, jis nedrįso pažvelgti į tėvą, tik įsistebeilijo į didelį rudą kumštį, sugriebusį čiužinį ir, rodos, bandantį perplėsti jį pusiau. Ir jis būtų galėjęs tą padaryti, nes jo rankos buvo stipriausios visame mieste. Tėvas dirbo plieno lankstytoju: ateidavo į statybų aikšteles, kai sienos būdavo užbaigtos, didelėmis rankomis suimdavo kyšančius armatūros strypus ir greitai, bet tiksliai įgudusiu judesiu palenkė armatūros galus, kad šie persipintų. Jis matė tėvą dirbant, atrodė, tarsi gręžtų skudurėlį. Dar niekas neišrado mašinos, kuri atliktų šį darbą geriau.

Jis užmerkė akis, kai išgirdo tėvą skausmingai beviltiškai surinkant:

- Vesk berniuką lauk!
- Jis pats paprašė...
- Lauk!

Daktaro balsas:

- Kraujavimas sustabdytas, pradedame!

Kažkas sugriebė jį už pažastų ir pakėlė. Jis bandė priešintis, bet buvo toks mažas, toks lengvas. Ir tada pajuto kvapą. Sudegusios mėsos ir kraujo.

Galiausiai vėl pasigirdo daktaro balsas:

- Pjūklą.

Tada jam pavymui užsitrenkė durys, jis suklupo ant kelių ir toliau meldėsi nuo tos vietos, kur liovėsi mama. Pasigailėk jo. Suluošink, bet pasigailėk. Dievas turi galios nuveikti tokius darbus. Jei tik Jis nori.

Jis pajuto, kad kažkas jį stebi, atmerkė akis ir vėl atsidūrė požeminiame traukinyje. Ant sėdynės priešais sėdėjo moteris įtemptais žandikaulių raumenimis ir pavargusiu nutolusiu

žvilgsniu, bet nusuko akis į šalį, kai susitiko su jo akimis. Sekundės rodyklė ant rankinio laikrodžio trūkčiodama skubėjo pirmyn, o jis mintyse kartojo adresą. Įsiklausė. Pulsas buvo normalus. Galva ištuštėjusi, bet ne visiškai. Jis nei šalo, nei prakaitavo, nejautė nei baimės, nei ramybės, nesmagumo ar pasitenkinimo. Traukinio greitis lėtėjo. Šarlio de Golio–Etualio. Jis paskutinį kartą žvilgtelėjo į moterį. Ji žiūrėjo į jį įdėmiai, bet jei susitiktų su juo vėl, gal net šį vakarą, vis tiek jo neatpažintų.

Jis atsikėlė ir atsistojo prie durų. Tyliai suaimanavo stabdžiai. Pisuarų tabletės ir šlapimas. Ir laisvė. Kurią taip pat sunku įsivaizduoti kaip ir kvapą. Durys prasivėrė.

*

Haris išlipo perone ir sustojo, kvėpdamas šilsvą rūsio orą ir žvelgdamas į adresą ant lapelio. Išgirdo duris užsidarant ir nugarą pajuto lengvą oro gūšį, traukiniui vėl pajudėjus. Tada patraukė link išėjimo. Reklaminiame plakate virš eskalatoriaus buvo parašyta, kad yra būdų išvengti peršalimo. Jis užsikosėjo tarsis atsakydamas, pagalvojo „nė velnio“, įkišo ranką į gilią vilnonės striukės kišenę ir po gertuve ir pastilių maišeliu sugraibė cigarečių pakelį.

Cigaretė šokčiojo aukštyn žemyn jam tarp lūpų, kai jis išėjo pro stiklines duris: už nugaros palikęs drėgną nenatūralią Oslo metropolitenos šilumą, laiptais užbėgo į patį natūraliausią Oslo šaltį ir gruodžio tamsą. Haris nevalingai susigūžė. Eger-torgė. Maža atvira aikštė pėsčiųjų gatvelių sankirtoje pačioje Oslo širdyje, jei šiuo metų laiku miestas išvis turi širdį. Par-duotuvės dirbo ir sekmadienį, nes buvo paskutinis savaitgalis prieš Kalėdas, tad gatvėse knibždėjo žmonės: skubėjo visomis kryptimis nutviekti gelsvos šviesos, kuri plūdo pro dailių keturaukščių komercinių pastatų, supančių aikštę, langus. Haris pastebėjo supakuotų dovanų prikrautus krepšius ir priminė

sau, kad privalo neužmiršti ką nors nupirkti Bjarnei Meleriui: juk rytoj jo laukia paskutinė darbo diena policijos skyriuje. Visus šiuos metus policijoje išdirbęs Hario viršininkas ir vyriausias globėjas neseniai įgyvendino savo ketinimą sumažinti darbo valandų skaičių ir nuo kitos savaitės bus perkeltas į vyresniojo specialaus detektyvo pareigas Bergeno policijos skyriuje, o tai iš tikrųjų reiškė, kad kol išeis į pensiją, Bjarnė Meleris galės veikti ką užsigeidęs. Šilta vietelė, bet Bergene? Lietus ir drėgni kalnai. Juk Meleris net nėra iš ten kilęs. Haris Melerį mėgo, bet ne visada suprato.

Vyras visą kūną dengiančiu kombinezonu nukrapinėjo pro šalį kaip astronautas – išsišiepęs, pūsdamas šalčio garą iš apskritų raudonų kaip rožės skruostų. Susikūprinusios nugaros ir pridengti žiemiški veidai. Haris pastebėjo blyšką moterį, vilkinčią plona juoda odine striuke su skyle ant alkūnės, stovinčią prie laikrodžių taisyklos sienos ir mindžikuojančią nuo kojos ant kojos – jos žvilgsnis lakstė aplinkui, nekantriai ieškodamas savojo tiekėjo. Elgeta – ilgaplaukis, nesiskutęs, bet gerai apsirengęs šiltais, madingais drabužiais – jogo poza sėdėjo ant suoliuko, atsirėmęs į žibinto stulpą, palenkęs galvą tarsi ruošdamasis medituoti, priešais save pasistatęs rudą popierinį puodelį nuo kapučino iš kiosko. Šiais metais Haris matė vis daugiau elgetų, ir jam dingtelėjo, kad šie supanašėję. Kartais ir popieriniai puodeliai būdavo vienodi, tarsi koks slaptas kodas. Gal jie buvo ateiviai, ketinantys pamažu perimti jo miestą, jo gatves. Na ir kas? Labai prašom.

Haris įėjo pro laikrodžių taisyklos duris.

– Ar galit sutaisyti šitą? – paklausė jaunuolio už prekystalio, tiesdamas jam senelio laikrodį, kuris toks ir buvo – senelio laikrodis.

Hariui, mažam berniukui, jis atiteko Ondalsnese tą dieną, kai jie palaidojo močiutę. Jis beveik išsigando, bet senelis jį nuramino, sakydamas, kad laikrodis skirtas atiduoti, Haris turįs tai prisiminti ir taip pat perduoti jį toliau.

– Kol dar ne per vėlu.

Haris buvo visai užmiršęs laikrodį iki pat rudens, kol bute Sofijos gatvėje apsilankė Olegas. Nors Olegas tebuvo devynerių, juodu su Hariu turėjo tą pačią aistrą – kiek senstelėjusį kompiuterinį žaidimą „Tetris“. Tačiau šioje srityje Olegas buvo senų seniausiai pralenkęs Harį. Ieškodamas Hario „Game boy“, vaikas stalčiuje rado sidabrinį laikrodį. Jis pamiršo taip laukimą dvikovą ir liko sėdėti knibinėdamas ir sukiodamas radinį, kad šis vėl imtų tikseti.

– Jis sugedęs, – perspėjo Haris.

– Būta ko, – atsiliepė Olegas, – viską galima sutaisyti.

Haris širdyje tikėjosi, kad šis teiginys teisingas, bet buvo išgyvenęs dienų, kai smarkiai tuo abejodavo. Vis dėlto jam dažnai toptelėdavo mintis, ar nereikėtų supažindinti Olego su grupe „Jokke&Valentinerne“ ir neseniai pasirodžiusiu albumu pavadinimu „Viską galima sutaisyti“. Bet geriau pagalvojęs Haris priėjo išvadą, kad Olego mama Raketė vargu ar apsidžiaugs šia situacija – kad jos buvęs vaikinai, alkoholis, bruka sūnui dainas apie alkoholio dalyką, parašytas ir atliktas mirusio narkomano.

– Ar galėsite sutaisyti? – paklausė jis jaunuolio už prekystalio.

Prieš atsakydamas jaunuolis vikriomis patyrusiomis rankomis atidarė laikrodį.

– Neapsimoka.

– Neapsimoka?

– Jei nueisite į antikvariatą, gausite geresnį einantį laikrodį už mažesnę sumą, nei kainuos sutaisyti šitą.

– Vis tiek pabandykite, – pertarė Haris.

– Gerai, – pasakė jaunuolis, jau pradėjęs tyrinėti mechanizmą ir visai patenkintas Hario sprendimu, – ateikite kitą savaitę, antradienį.

Vėl išėjęs Haris išgirdo iš stiprintuvo sklindantį šaižų vintelių gitaros stygos garsą. Gitaristas, jaunuolis sužėlusiais

veido gyvaplaukiais ir pirštinėmis be pirštų galiukų, sukiojo garso reguliavimo rankenėlę. Atėjo metas vienam iš suplanuotų prieškalėdinių koncertų, per kurį Egertorgėje pasirodys ir gros žymūs muzikantai, o koncerto pelnas bus skirtas Gelbėjimo armijai. Žmonės jau pradėjo būriuotis priešais grupę, o ši pasirinko vietą už pajuodusio Gelbėjimo armijos sriubos puodo, kabančio ant trijų karčių aikštės vidury.

– Ar tai tu?

Haris atsisuko. Tai buvo moteris narkomanės žvilgsniu.

– Tai tu, ar ne? Atvykai vietoj Snupio? Man skubiai reikia dozės, aš turiu...

– *Sorry*^{*}, – nutraukė Haris, – tau reikia ne manęs.

Moteris įsistebeilijo. Primerkusi akis pakreipė galvą, tarsi svarstyty, ar jis nemeluoja.

– Taip, tavęs, aš gi tave kažkur mačiau.

– Aš iš policijos.

Ji nutilo. Haris įkvėpė. Reakcija atėjo pavėluotai, tarsi žinia būtų keliavusi aplinkkeliais, per nuykusius nervinių skaidulų pluoštus ir sužalotas sinapses. Tada jos akys užsiplieskė neapykantos ugnimi, kurios Haris ir tikėjosi.

– Faras?

– Maniau, sutarėme. Kad laikysitės Platos aikštėje? – prabilo Haris ir pažvelgė pro ją į atlikėją.

– Uch, – mestelėjo moteris, atsistojusi tiesiai prieš Harį, – tu ne iš Narkotikų. Tu tas iš televizijos, kuris nužudė...

– Smurtiniai nusikaltimai.

Haris lengvai suėmė ją už alkūnės.

– Klausyk, tai, ko tau reikia, gali rasti Platoje. Neversk tempti tavęs į nuovadą.

– Negaliu, – ji išlaisvino ranką.

Haris staiga pasigailėjo ir kilstelėjo abi rankas.

* Atsiprašau. (Angl.)

– Bet pažadėk, kad nieko nepirksi čia, kad galėčiau pasitraukti. OK?

Ji kilstelėjo galvą. Plonos, bekraujės lūpos kiek įsitempė. Tarsi šioje situacijoje būtų įžvelgusi kažką, kas keltų pasitenkinimą.

– Ar pasakyti tau, kodėl negaliu ten eiti?

Haris laukė.

– Nes ten yra mano berniukas.

Jis pajuto, kaip skrandyje užsimezga gniužulas.

– Nenoriu, kad mane tokią matytų. Ar supranti, fare?

Bandydamas suregzti sakinį, Haris žvelgė į jos užsispyrusį veidą.

– Linksmų Kalėdų, – tarstelėjo ji ir atsuko jam nugarą.

Haris numetė cigaretę į rudą sumintą sniegą ir nuėjo. Norėjo susidoroti su šiuo darbu. Nežiūrėjo į sutiktus žmones, o šie nežiūrėjo į jį – spoksojo žemyn į melsvą leduką, tarsi juos graužtų sąžinė, tarsi jie, dosniausios pasaulio socialdemokratijos piliečiai, vis tiek gėdytųsi. „Nes ten yra mano berniukas.“

Fredensborgveieno gatvėje, šalia Oslo viešosios bibliotekos, Haris sustojo prie namo, kurio numeris buvo parašytas ant jo turimo voko. Atlošė galvą. Fasadas buvo nudažytas pilkai ir juodai, neseniai atnaujintas. Drėgnas elgetos sapnas. Kai kurių langų gelsvoje, minkštoje šviesoje jau kabėjo kalėdinių dekoracijų siluetai, tarsi tai išties būtų šilti saugūs namai. O gal jie ir yra tokie, prisivertė pagalvoti Haris. Prisivertė, nes neįmanoma dvylika metų išdirbti policijoje ir neapsikrėsti darbą lydinčia panieka žmonėms. Bet jis priešinosi, tą reikėjo pripažinti.

Prie mygtukų surado vardą, užmerkė akis ir ėmė ieškoti tinkamų žodžių. Tai nepadėjo. Vis dar trikdė jos balsas.

„Nenoriu, kad mane tokią matytų.“

Haris pasidavė. Ar yra tinkami žodžiai išsakyti tam, kas nepakeliama?

Nykštį prispaudė prie šalto metalinio mygtuko, ir kažkur pastato viduje sučirškė skambutis.

Kapitonas Jonas Karlsenas atleido skambučio mygtuką, pastatė sunkius plastikinius maišus ant šaligatvio ir pažvelgė aukštyn į fasadą. Kiemas atrodė taip, tarsi būtų apšaudytas lengvosios artilerijos. Tinkas buvo nubyrėjęs dideliais gabalais, o gaisro nuniokoto buto langai pirmame aukšte – užkalti lentomis. Pirmiausia jis praėjo pro pat mėlyną Fredrikseno namą: atrodė, tarsi šaltis būtų išsiurbęs visas spalvas ir suvienodinęs visus Hausmano gatvės fasadus. Tik pamatęs neteisėtai apgyvendintą namą su užrašu *Vestbredden* – Vakarų riba – ant sienos, suprato, kad nuėjo per toli. Ant įskilusio fasadinių durų stiklo buvo matyti V. Pergalės ženklas.

Jonas šurpo apsivilkęs vėjui nepralaidžia striuke ir džiaugėsi, kad Gelbėjimo armijos uniforma pamušta storu grynos vilnos sluoksniu. Kai baigęs karininkų mokyklą jis turėjo gauti naują uniformą, jam netiko nė vienas įprastas dydis, tad jam davė medžiagos ir nusiuntė pas siuvėją, o šis pūtė dūmus jam į veidą ir neprašomas dėstė, kad Jėzus nėra jo asmeninis gelbėtojas. Bet siuvėjas gerai padirbėjo, o Jonas nuoširdžiai jam padėkojo – buvo nepratęs, kad drabužiai jam tiktų. Jie aiškino, kad tai dėl kupros. Tie, kurie matė jį tą popietę žingsniuojant Hausmano gatve, galėjo pagalvoti, kad jis gūžiasi nuo žvarbaus gruodžio vėjo, smagstančio ledinėmis adatėlėmis ir palei užiančią sausakimšą gatvę ridenančio nuo šalčio sukietėjusias šiukšles. Bet tie, kurie jį pažinojo, tvirtino, kad Jonas Karlsenas kūprinasi, kad atrodytų mažesnis. Ir kad priartėtų prie tų, kurie yra žemesni už jį. Štai ir dabar jis taip lenkėsi, kad dvidešimties kronų moneta įkristų į rudą popierinį puodelį, laikomą purvinos virpančios rankos.

– Kaip sekasi? – paklausė Jonas apsitūlojusio žmogėno, sukryžiuotomis kojomis sėdinčio sukuriuojančiame sniege ant prie vartų numestos kartono skiautės.

– Laukiu eilėje prie metadono procedūrų, – atsakė žmogėnas, kapotai ir monotoniškai, tarsi stebeilydamas į juodas Jono uniformos kelnes giedotų prastai išmoktą psalmę.

– Turėtum ateiti į mūsų kavinę Urtės gatvėje, – pakvietė Jonas. – Apsišilti, pavalgyti ir...

Kitus žodžius užgožė automobilių riaumojimas, nes už jų-dviejų užsidegė žalia šviesoforo šviesa.

– Neturiu laiko, – atšovė žmogėnas. – Ar neatsirastų penkiasdešimtinės?

Jonas niekada nesiliovė stebėtis neblėstančiu narkomanų budrumu. Jis atsiduso ir į puodelį įdėjo šimto kronų banknotą.

– Pažiūrėk, gal „Freteks“ parduotuvėje rasi kokių šiltų dražužių. Jei ne, „Švyturyje“ turime naujai gautų žieminių striukių. Su šia džinsine striuke mirtinai sušalsi.

Jis buvo susitaikęs su faktu, kad tas, su kuriuo kalba, dovaną panaudos narkotikams pirkti, bet kas iš to? Tai buvo ta pati besikartojanti dainelė, dar viena kasdien išskylanti moralinė dilema.

Jonas dar kartą paspaudė skambučio mygtuką. Pažvelgė į savo atvaizdą purvinoje vitrinoje šalia priedurio. Tėja sakė, kad jis didelis. Jis visai ne didelis. Veikiau mažas. Mažasis kareivis. Ir tas mažasis kareivis, pabaigęs reikalus, pasileisdavo Miolerveieno gatve, per Akerio upę, kur prasideda rytinis Oslas ir Griunerlioka, iki ketvirtu numeriu pažymėto pastato Geteborgo gatvėje, kurį Gelbėjimo armija nupirko ir nuomojo savo darbuotojams, atrakindavo B bloko duris, gal tyliai pasiseikindavo su koku nuomininku, kuris, reikia viltis, manydavo, kad Jonas keliauja į savo butą ketvirtame aukšte. Bet jis užkildavo liftu į penktąjį, pastoge pereidavo iki A laiptinės, įsiklausydavo, ar kelias laisvas, tada nuskubėdavo iki Tėjos durų ir pabarbendavo jų sutartu ritmu. O ji atverdavo savo duris ir glėbį, į kurį jisai galėdavo panirti ir vėl atlyžti.

Kažkas suvirpėjo.

Iš pradžių jis pamanė, kad tai kalnas, miestas, o gal žemė po kojomis. Padėjo maišus ir kyštelėjo ranką į kelnių kišenę. Delne vibravo mobilusis telefonas. Ekране buvo matyti Ranhildos numeris. Šiandien jau trečias kartas. Jis žinojo, kad daugiau atidėlioti negali, privalo jai papasakoti. Kad jis ir Tėja susituoks. Jei tik galėtų rasti tinkamus žodžius... Įkišo telefoną atgal į kišenę ir vengė pažvelgti į savo atspindį. Bet apsisprendė. Jis turi liautis buvęs bailiu. Bus drąsus. Didis karys. Dėl Tėjos Geteborgo gatvėje. Dėl tėvo Tailande. Dėl Viešpaties Dievo danguje.

– Klausau, – šaižiai suriko garsiakalbis virš telefonspynės mygtukų.

– O, sveiki. Čia Jonas.

– Aa?

– Jonas iš Gelbėjimo armijos.

Jonas laukė.

– Ko nori? – balsas traškėjo.

– Atnešiau šiek tiek maisto. Gal jums reikės...

– Ar turi cigarečių?

Jonas nurijo seiles ir padaužė į sniegą batus.

– Ne, šį kartą turėjau pinigų tik maistui.

– Velnias.

Vėl stojo tylą.

– Alio? – šūktelėjo Jonas.

– Taip, taip. Aš galvoju.

– Jei nori, galiu ateiti vėliau.

Mechanizmas suzirzė, ir Jonas paskubėjo stumtelėti duris.

Laiptinėje mėtėsi popiergaliai, tušti buteliai ir telkšojo apledėjusios gelsvo šlapimo balutės. Bet dėl šalčio Jonas neužuodė visa persmelkiančios rūgščiai salsvos smarvės, tvoskiančios laiptinėje tvyrant šiltam orui.

Mėgino eiti nekeldamas garso, bet vis tiek trepsėjo ant laiptų. Moteris, stovinti tarpduryje ir laukianti jo, stebeilijosi

į maišus. Tam, kad nereikėtų žvelgti tiesiai į jį, pamanė Jonas. Veidas išbrinkęs ir patinęs nuo daugiamečio narkotikų vartojimo, pati apkūni, po chalatu vilkėjo purvinus baltus trumparankovius marškinėlius. Pro duris smelkėsi troškus kvapas.

Jonas sustojo laiptų aikštelėje, padėjo maišus:

– Vyras irgi namie?

*

– Taip, namie, – pasakė ji saldžia prancūzų kalba.

Buvo graži. Pailgi skruostai ir didelės migdolų formos akys. Siauros bekraujės lūpos. Gerai apsivilkusi. Bent jau ta jos dalis, kurią jis matė pro durų plyšį, buvo gerai apvilкта.

Jis nesąmoningai pasitaisė raudoną kaklaskarę.

Juos skirianti apsauginė grandinė buvo solidaus žalvario, pritvirtinta prie sunkių ažuolinių durų be lentelės su vardu. Kai stovėjo prie daugiabučio Karno prospekte ir laukė, kol durininkė atidarys, pastebėjo, kad viskas atrodo nauja ir prabangu – durų furnitūra, skambučio mechanizmas, spynos cilindras. Ir ta aplinkybė, kad blyškiai gelsvas fasadas ir baltos žaliuzės padengtos bjauriu pažiūrėti purvinu juosvu teršalų sluoksniu, tik pabrėžė Paryžiaus gyvenamojo rajono puikumą ir gerą vardą. Koridoriuje kabėjo originalūs aliejiniai paveikslai.

– Ko jums reikia?

Jos žvilgsnis ir balso tembras nebuvo nei malonūs, nei pikti, bet galbūt slėpė lašelį nepatiklumo, nes jo prancūzų kalbos tartis buvo prasta.

– Turiu žinią, *madame*.

Ji delsė. Bet galiausiai pasielgė taip, kaip jis ir tikėjosi.

– Ką gi, tada laukite čia, kol jį pakviesiu.

Ji uždarė duris, ir spynos liežuvėlis minkštai trakstelėdamas lengvai įlindo vidun. Jis treptelėjo. Jam reikia patobulinti prancūzų kalbą. Mama vakarais versdavo jį mokytis anglų, bet

nė žodžio nesakė apie prancūzų. Jis spoksojo į duris. Prancūziškos kelnaitės. Prancūziškas apsilankymas. Graži.

Jis galvojo apie Džordžį. Balta šypsena apdovanotas Džordžis buvo metais už jį vyresnis, dabar jau dvidešimt ketverių. Ar jis vis dar toks pats gražus? Šviesiaplaukis, nedidelio ūgio, trapus tarsi mergaitė? Jis buvo įsimylėjęs Džordžį nesusimąstydamas, besąlygiškai – taip, kaip gali būti įsimylėję tik vaikai.

Viduje išgirdo žingsnius. Vyro žingsnius. Krapštinėjimąsi su spyna. Mėlynas brūkšnys, jungiantis darbą ir laisvę, nuo čia iki muilo ir šlapimo. Netrukus pradės snigti. Jis pasiruošė.

*

Tarpduryje pasirodė vyro veidas.

– Kokio velnio?

Jonas pakėlė plastikinius maišus ir išdrįso šyptelėti.

– Šviežia duona. Skaniai kvepia, ar ne?

Fredriksenas uždėjo stambią rudą ranką moteriai ant pečių ir nustumė ją šalin.

– Viskas, ką užuodžiu, tėra krikščionio kraujas.

Tarsena buvo aiški ir blaivi, bet pavandenijusios rainelės barzdotame veide bylojo ką kita. Žvilgsnis bandė susikoncentruoti į maišus su produktais. Jis buvo panašus į didelį ir galiną vyrą, susitraukusį iš vidaus. Tarsi griaučiai, netgi kaukolė, būtų sumažėję po oda, kuri, trimis dydžiais per didelė, dabar nutįsusi karojo ant įniršusio veido. Fredriksenas murziniu pirštu persibraukė šviežius įdrėskimus ant nosies.

– Ar dabar skaitysi pamokslą? – paklausė Fredriksenas.

– Ne, tiesą pasakius, tik norėjau...

– Nagi, kareivi. Ko nors nori mainais? Pavyzdžiui, mano sielos?

Jonas suvirpėjo.

– Su sielomis reikalą turiu ne aš, Fredriksenai. Bet galiu parūpinti maisto, tad...